

Z nasiljem na oblast

IVO ŽAJDELA

Na desetine tisočev Slovencev ne bi bilo ubitih, če bi prevladovala takšna politika sožitja, kot jo je zagovarjal Ivan Miklavc. Tako kot v mnogih državah po Evropi. Toda v takšnih razmerah se komunisti ne bi mogli dokopati do oblasti. Zato so morali uničiti vse, ki so hoteli manj nasilja in smrti.

Kar precej pomembnih indecev kaže na to, da v tem obdobju, torej do avgusta 1943, Helmut Rozumek ni »igral« dvojne igre, kot mu je očitno to želel podtakniti kronist Vosa Niko Kavčič (*Pot v osamosvojitve*, samozaložba, Ljubljana, 2001), sam takrat v zadevo globoko vpleten. Seveda, kako pa naj bi on in podobni pisci o partizanstvu na Gorenjskem, in tudi širše, opravičevali vso tisto goro nasilja, ki je nastalo s partizanskim »narodnoosvobodilnim« bojem.

Opravičevali so ga tudi z grešnimi kozli. Tako rekoč po vsakem večjem porazu, ko so partizani imeli večje število ubitih, so, kot po pravilu, iskali kakšno žrtev. To so počeli z lahkoto, saj jim nihče ni mogel ugovarjati in nihče jih ni, razen deloma okupatorska vojska, preganjal.

Eden vidnejših takih grešnih kozlov je bil Milko Hozjan, Kavčičeva žrtev.

Odgovornost za nasilje

Kar precej verjetno je, da se je Helmut Rozumek, potem ko mu *modus vivendi*, to je povezovanje s Slovenci, ni uspel, maščeval. V tem maščevanju je partizanom povzročil nekaj hudih porazov. Kakšnega so mu med stalim iskanjem grešnih kozlov tudi pripisali (predvsem Žirovski Vrh avgusta 1943).

Seveda Rozumek ni oseba, ki bi jo morali obravnavati pozitivno. Bil je šef gestapa, odgovoren za veliko nasilja in smrti. Za večino od jeseni 1943 zaradi strategije komunistične revolucije oziroma kot odgovor nanjo. Toda zaradi komunistov in njihove izjemno nasilne revolucije se je zgodilo toliko stvari, kar je Slovenijo za vedno močno spremenilo v negativnem smislu, da je potrebno natančno raziskati tudi temo, ki sem se jo v tem pisanju le dotaknil (pred menoj pa zgodovinar

Vida Deželak Barič, saj sem se v mnogem oprl na njeno raziskavo *Prispevki za novejšo zgodovino*, šte. 2, 2000).

Razvoj in spirala

Dogajanje med letoma 1941 in 1945 je imelo različne faze, intenzivnost in razvoj dogajanja. Razmere so se iz leta v leto zelo spreminjale. Napetost je naraščala. Tako so se spreminjale tudi nekatere osebe in njihovo ravnanje. Iz dosedanjih dokaj trdnih in razvidnih indecev se da sklepati, da je šef

Takšni, kot so bili Ivan Miklavc in njegovi sodelavci, so bili neposredna ovira komunistom pri njihovem pohodu na oblast. Komunisti so nujno potrebovali čim več nasilja, vsakršnega, neposredne umore, okupatorjevo protinasilje z internacijami in streljanjem »talcev«, saj so le tako lahko ustražovali Slovence in z vsesplošnim nasiljem prišli na koncu vojne do oblasti.

gestapa na Gorenjskem Helmut Rozumek v različnih obdobjih ravnal različno. Na začetku, predvsem v prvi polovici leta 1943, je poskušal najti nekakšno sožitje s Slovenci, a po komunistični čistki od avgusta 1943 naprej je ravnal drugače, do partizanov, to je komunistične paravojske, je postal nepopustljiv. Bil je okupator in povzročil je hude zločine. Toda veliko so k temu prispevali komunistični partizani, ki so stremeli k revolucionarnim ciljem, to pa je pomenilo veliko nasilja in mnoga uničena življenja. Za velik del zločinov vodje gestapa nosijo odgovornost komunistične paravojske (partizani, VOS).

Ovira komunistom

Naj ponovim: takšni, kot so bili Ivan Miklavc in njegovi sodelavci, so bili neposre-

dna ovira komunistom pri njihovem pohodu na oblast. Komunisti so nujno potrebovali čim več nasilja, vsakršnega, neposrednih umorov, okupatorjevega protinasilja z internacijami in streljanjem »talcev«, saj so le tako lahko ustražovali Slovence in z vsesplošnim nasiljem prišli na koncu vojne do oblasti. Čeprav proti koncu tudi s pomočjo sovjetske armade, ki je »osvobodila« Srbijo in potem peljala fronto po severnem delu Jugoslavije, da so tako lahko Brozovi partizani nemoteno pritiskali z juga proti severu. Pri tem jim je veliko (poleg sovjetske odločilne pomoči) pomagala Churchillova preračunljivost.

Miklavca in njegov krog so s svojimi eksekutorji radikalno uničili, tako kot so pred tem in po tem pokončali na tisoče drugih Slovencev.

Kavčičev konstrukt

Niko Kavčič je v knjigi *Pot v osamosvojitve* veliko pozornosti namenil tej temi. Skoraj vsak, ki bo bral ta njegov prikaz Miklavčevega odbora OF in sodelovanja z Rozumkom, bo mislil, da bere resnico. Menim, da je ta daleč od resnice. Problem je, da smo zelo indoktrinirani z idealizirano podobo o uporništvu proti okupatorju in njegovem zločinstvu. Če pa zamolčimo komunistično revolucijo, njeno strategijo, potek in interese, smo sploh na napačni poti, ki ne omogoča dojetanja in prikaza dejanskega stanja.

Vodstvo revolucije je od poletja 1943 in vse do pomladi 1944 vzpostavilo posebno

psihozo o vrinjencih gestapa v partizanske vrste. Videli so jih »povsod«. Od Gorenjske preko Koroške do Pohorja. Vosovci so mnoge ljudi, ki so prišli v partizane ali bili njihovi sodelavci, osumili, da so sodelavci gestapa, da vohunijo za partizani in da celo pripravljajo uničenje partizanov (celo zastrupljanje). Da bi jih »odkrili«, so mnoge zverinsko mučili. Celó tako, da so jim nekateri med grozovitim mučenjem umrli. Ubili so na desetine takšnih »vrinjencev«.

Kaljenje morilcev

Velika verjetnost je, da jih je bila večina, če ne vsi, nedolžni. Toda ali je res šlo le za »paranojo« oziroma prestroga samozaščitna ravnanja? Ne, to je bila samo še ena od nasilnih »strategij« komunistov oziroma njihove revolucije. Namenjena je bila

vsaj dvojemu: kaljenju vosovcev v surovosti; komunisti so za prihodnje naloge potrebovali surove varnostnike oziroma varuhe pridobitev revolucije, to je oblasti. Šlo pa je tudi v tem primeru, kot v mnogih drugih, za ustrahovanje. Komunistični režim je temeljil na strahovladi. V Sloveniji je, če odštejemo medvojni čas, trajala dolgih 45 let. Zelo pogosta pa je še 28 let kasneje, po formalni demokratizaciji.

Kardeljeva politika je bila, da ga paktiranje z okupatorjem ne bo pripeljalo na oblast. Revolucija je morala biti »čista«.

lo, tiste, ki jih z izrazjem prikažeš negativno, bodo prepoznani kot takšni. Veliko dela in znanja je treba, da odstraniš ves ta balast, vso to negativno prikazovanje o nekaterih temah, da se približamo resnici. Zanimivo je, kako malo ljudi se zaveda, da se je za resnico treba potruditi in da se je zanjo vredno potruditi.

Okupator in Slovenci

Ali širši kontekst. Okupator, italijanski in nemški, sta si med drugo svetovno vojno na Slovenskem kar precej prizadevala, da

obražen človek (pravnik) in že formirana osebnost, bi imeli z njim velike probleme. Vuk bi, takšen kot je bil, nasprotoval komunističnemu revolucionarnemu nasilju. Zato so ga vosovci »preventivno« umorili sredi Trsta še pred njegovim odhodom v partizane.

Po vojni so umor naprtili protikomunistični strani. V to pravljico so verjeli tako rekoč vsi. Jože Vidic je napisal veliko zarotniško zgodbo, v katero je vpletel mnoge nekomuniste in jih tako za dolgo očrnil. Moral se je najti nezagodovinar, ki se je

Spomenik »talcem« v Šentvidu nad Ljubljano, kjer so 31. januarja 1944 ustrelili Ivana Miklavca.

Na oblast je lahko prišla le sama, to je z nesodelovanjem s komerkoli drugim (razen s tistimi, ki so bili dovolj daleč, to je s Stalinom in Churchillom). Predvsem pa je na oblast morala priti s čim več nasilja. Le z dovolj nasilja je lahko bila oblast trdna, saj je temeljila na uničenju nasprotnika in na vsesplošnem strahu oziroma ohromitvi ljudi.

Zamegljevanje resnice

O Rozumku je pisal Tone Svetina v *Ukani*. Njegova fikcija je bila namenjena zamegljevanju resnice. Stvarno ga je opisal Niko Kavčič. Ta je bil v samem središču uničevanja vseh, ki so med vojno poskušali solirati ali si prizadevali za čim manj nasilja in smrti. Kavčič je imel dve možnosti: ali napiše resnico ali ustvari mit. Naredil je drugo, vosovce (sebe), partizane in komuniste je prikazal kot izraziti pozitivne ljudi, ki jih je bilo treba obvarovati pred negativnimi osebami. Te so uničevali in uničili, da so lahko prišli na oblast v »čisti« obliki, to je samo oni in nihče drug. In še s strahovlado.

Na tem svetu je pač tako: če nekaj o nemčem napišeš in to prikazuješ pozitivno, bo tako pri bralcih oziroma ljudeh delova-

bi bilo čim manj nasilja. Italijani so sredi leta 1942 v Ljubljanski pokrajini dopustili oboroženo samoobrambo (vaške straže) pred revolucionarnim nasiljem.

Po kapitulaciji Italije, ko so Nemci zasedli Ljubljansko pokrajino, so hitro dopustili organiziranje slovenske protirevolucije, to je domobrancev. Dopustili so jim tudi slovenske oznake in uporabo slovensščine. V prvi polovici leta 1944 so protirevolucionarno samozaščito dopustili tudi na Primorskem in Gorenjskem. Seveda so se trudili za svoje interese, toda vsega tega lahko tudi ne bi dopustili. To niso bile majhne stvari.

Ravanje z Vukom

Ko so Nemci po kapitulaciji Italije zasedli Trst, so tja poslali strahovita krvnika z območja Poljske, Globočnika in Rainerja. Toda ta dva človeka ne le da sta na Primorskem dopustila slovensko protirevolucionarno vojsko, dopustila sta celo, da so Slovenci tam organizirali slovensko šolstvo. Te napore so krčevito oteževali komunisti.

Nemci so iz zopora izpustili Stanka Vuka, in to že v začetku leta 1944. Hotel se je pridružiti partizanom. Ker je bil iz-

poglobil v arhivsko gradivo, in zlahka je rekonstruiral resnico o tem, kdo in zakaj je umoril Stanka Vuka.

Še veliko dela

Tako kot se je glede raziskave umora Stanka Vuka našel zgodovinar, laik Martin Breclj, se bo tudi za Miklavca, Rozumka, KPS in Vos našla oseba, ki se bo poglobila v arhivsko gradivo ter strupeno prokomunistično publicistiko Jožetov Vidicev in Nikov Kavčičev.

Ob vsem tem širšem vedenju lažje vidimo, da je bilo sodelovanje Miklavčevega pokrajinskega odbora OF za Gorenjsko z gestapovcem Rozumkom pristno. Na desetine tisočev Slovencev ne bi bilo ubitih, če bi prevladovala takšna politika sožitja. Tako kot v mnogih državah po Evropi. Toda v takšnih razmerah se komunisti ne bi mogli dokopati do oblasti. Zato so morali uničiti vse, ki so hoteli manj nasilja in smrti.

Vidic, Kavčič, Svetina in še kdo so Miklavčevo skupino prikazovali kot zarotnike proti »narodnoosvobodilnemu gibanju«. Zarotniki so bili seveda komunisti s svojimi paravojskami, saj so iskali izrazito ekskluzivistično pot na oblast. ■